

KS. TOMASZ RAKOCZY

KOMPETENCJE BISKUPÓW W DZIEDZINIE CENZURY

Gwarancja wolności słowa jest ważnym elementem demokratyzacji życia publicznego. Wyraża ona dojrzałość i jednocześnie przyczynia się do budowania pluralizmu społeczeństwa. W społeczeństwach demokratycznych, które proklamują wolność słowa, jej brak czy nawet reglamentowanie jest odczytywane jako istotne ograniczanie wolności i rodzi jednocześnie stanowcze żądania jej przywrócenia i uszanowania. Wolność słowa cieszy się ochroną w konwencjach międzynarodowych i ustawach zasadniczych, co daje jej wysoki status prawny. Od strony negatywnej wyraża się ona przez zakaz cenzury. Problem wolności słowa i jej prawnych gwarancji jest szczególnie aktualny w krajach postkomunistycznych, które dopiero od roku 1989 cieszą się niepodległością.

Z brzmienia tematu niniejszego artykułu wypływają dwie tezy. Pierwsza z nich stanowi, że w Kościele katolickim istnieje jednak cenzura. Druga stanowi o tym, że istotne zadania w jej dziedzinie spoczywają w rękach biskupów. Cenzurę Kościelną należy jednak rozumieć właściwie. Jej obecność nie odbiera bynajmniej wiernym prawa do wyrażania swoich własnych opinii na temat wiary czy moralności albo uzyskiwania informacji z różnych źródeł. Nie polega ona także na reglamentowaniu wolności słowa. Cenzurą kościelną jest związany sam autorytet kościelny. Dotyczy ona środków społecznego przekazu, poprzez które dokonuje przekazu wiary i moralności. Każda oficjalna wypowiedź dotycząca wiary lub moralności musi być oceniana.

Ks. dr TOMASZ RAKOCZY – wykładowca prawa kanonicznego w Sekcji Bydgoskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Sędzia Trybunału Metropolitalnego w Gnieźnie; adres do korespondencji: Trybunał Metropolitalny w Gnieźnie, ul. Kanclerza Jana Łaskiego 7, 62-200 Gniezno.

Cenzura stanowi zatem rękojmię daną wiernym, że opublikowany tekst jest zgodny z wiarą i moralnością Kościoła. Konsekwentnie, brak cenzury wskazuje na to, że wypowiedź ma jedynie charakter prywatny i nie zawiera gwarancji poprawności zawartych w publikacji treści.

Celem przypomnienia reguł uprzedniej cenzury Kongregacja Nauki Wiary, dokonując analizy norm KPK 1983, w tym głównie kan. 823 §1, wydała instrukcję z dnia 30 marca 1992 o niektórych aspektach wykorzystania środków społecznego przekazu w promowaniu nauki wiary¹. Koncentruje się ona wokół kompetencji przełożonych kościelnych. W art. 3 zostały wyróżnione cztery z nich: czuwanie, aby nie wyrządzono szkody wierze i obyczajom wiernych przez pisma i wykorzystanie środków społecznego przekazu (kan. 823 §1); wymaganie, by były przedkładane osądowi pasterzy przed publikacją pisma wiernych, które dotyczą wiary lub obyczajów (kan. 823 §1); odrzucanie pism, które przynosiłyby szkodę prawdziwej wierze lub dobrym obyczajom (kan. 823 §1); stosowanie sankcji administracyjnych lub karnych wobec tego, kto przekraczając normy kanoniczne narusza obowiązki własnego urzędu, stanowi zagrożenie dla komunii eklezjalnej, wyrządza szkodę wierze lub obyczajom wiernych (kan. 805; 810 §1; 194 §1 nr 2; 1369; 1371 nr 1; 1389).

Trzy pierwsze zadania pasterzy Kościoła wyróżnione we wskazanej Instrukcji, a więc: obowiązek czuwania; obowiązek wymagania pism do cenzury; obowiązek odrzucania pism, które mogłyby przynieść szkodę wierze lub obyczajom, są kompetencjami w dziedzinie cenzury pism. Stanowiąc one będą temat niniejszego artykułu. Kongregacja Nauki Wiary wylicza jeszcze jeden obowiązek pasterzy, którym jest stosowanie sankcji karnych wobec wiernych dopuszczających się przestępstw kanonicznych w środkach społecznego przekazu. Z uwagi na przyjętą metodologię, nie mieści się on w podjętym zagadnieniu i zostanie opuszczony. Celem bowiem tego artykułu jest ukazanie pozytywnej troski pasterzy Kościoła o wierny przekaz wiary i moralności. Prawodawca kodeksowy stosuje cenzurę prewencyjną mając na uwadze przede wszystkim zabezpieczenie dobra duchowego wiernych i dobra całej społeczności Kościoła². W całości problematyki cenzury prewencyjnej można wyróżnić: podmioty, przedmiot i procedurę cenzury.

¹ „Communicationes” 24(1992), s. 18-27, tekst polski w: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*, Tarnów 1995, s. 381-389.

² T. P a w l u k, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. II, Olsztyn 2002, s. 314.

1. PODMIOTY CENZURY

Prawodawca w kan. 823 §1 stanowi, że podmiotami cenzury są pasterze Kościoła. Natomiast w kan. 823 §2 precyzuje, kogo należy rozumieć pod pojęciem pasterza. Jest nim, po pierwsze, biskup rzymski, jeśli chodzi o cały lud Boży. Wykonuje on swoją władzę w tej materii głównie poprzez Kongregację Doktryny Wiary³. Drugim podmiotem są konferencje biskupów; trzecim poszczególni biskupi w odniesieniu do wiernych powierzonych im pieczy. Na podstawie analizy norm kodeksowych należałoby w niniejszym gronie umieścić także ordynariuszy miejsca lub przełożonych zakonnych⁴. Ordynariusze miejsca, w rozumieniu kan. 134 §1, partycypują we władzy biskupów; natomiast władzę przełożonych zakonnych przyrównuje się do władzy biskupów diecezjalnych.

2. WŁAŚCIWOŚĆ ORDYNARIUSZY

Kan. 824 §1 wprowadza dalsze uszczegółowienie odnośnie do tego, kto jest właściwym miejscowo podmiotem cenzury i w konsekwencji, kogo należy prosić o aprobatę lub zezwolenie. Otóż, jeśli nie postanowiono inaczej, jest nim własny ordynariusz miejsca autora lub ordynariusz miejsca wydania pisma⁵. W przypadku, gdy pismo ma wielu autorów i ci mają różne kanoniczne miejsca zamieszkania, kompetentnym jest każdy z ordynariuszy miejsca zamieszkania autorów. Gdy pismo ma jednego autora i ten ma wiele miejsc stałego lub czasowego zamieszkania, kompetentny jest każdy z ordynariuszy jego stałego lub czasowego miejsca zamieszkania. Podobnie rzecz przedstawia się, gdy chodzi o wydawnictwo, które ma wiele biur, posiadających różne kanoniczne *domicilia*. W takim przypadku właściwością cieszy się każdy z ordynariuszy miejsca poszczególnych biur⁶.

Członkowie instytutów zakonnych – według kan. 832 – potrzebują dodatkowo do wydawania pism pozwolenia swojego wyższego przełożonego zakon-

³ F. M o r r i s e y, *Komentarz do kan. 823*, w: *The Canon Law. Letter and Spirit. A practical guide to the Code of Canon Law. Prepared by the Canon Law Society of Great Britain and Ireland in association with the Canadian Canon Law Society*, London 1996, s. 448.

⁴ J. C o r i d e n, *Komentarz do kan. 823*, w: J. B e a l, J. C o r i d e n, T. G r e e n, *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York 2000, s. 978.

⁵ Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja z dnia 30 marca 1992...*, pkt. 11; por. M o r r i s e y, *Komentarz do kan. 824...*, s. 448.

⁶ C o r i d e n, *Komentarz do kan. 824...*, s. 979.

nego. Konstytucje zakonne powinny zawierać właściwe regulacje prawne dotyczące tego zagadnienia.

3. KATEGORIE CENZURY

Prawodawca powszechny domaga się, aby cenzurowane pisma otrzymały, jako wyraz dopuszczenia ich do publikacji, jedną z czterech kategorii. Są nimi: aprobata (*aprobatio*); zezwolenie (*licentia*); rozpoznanie (*recognitio*); osąd (*iudicium*).

Zezwolenie (*licentia*) to zgoda właściwego ordynariusza miejscowego na druk książki, poprzedzona roztropnym osądem jej treści z uwzględnieniem zasady stosowności⁷. Poprzez udzielenie zezwolenia deklaruje się, że recenzowana treść jest wolna od moralnego czy doktrynalnego błędu⁸.

Natomiast przez aprobatę (*aprobatio*) należy rozumieć oficjalną zgodę na druk książki, poprzedzoną oceną publikacji, dokonaną przez cenzora kościelnego pod kątem zgodności jej treści z nauką Kościoła o wierze i obyczajach⁹. Ta kategoria cenzury zawiera w sobie poparcie autorytetu kościelnego dla publikacji i zachętę dla wiernych do lektury pisma, jako pozytywnie rozwijającego myśl teologiczną. Aprobata jest więc kategorią dalej idącą, niż licencja¹⁰. Zgoda na wydanie pisma (aprobata czy licencja) wyraża się słowem *imprimatur*¹¹. Jest ono zapewnieniem czytelników, że przedstawiona nauka jest zgodna z nauczaniem kościelnym¹².

⁷ T. Pawluk, *Środki społecznego przekazu w dyspozycjach Kodeksu Prawa Kanonicznego*, PK 31(1988), nr 3-4, s. 53.

⁸ M o r r i s e y, *Komentarz do kan. 824...*, s. 448.

⁹ P a w l u k, *Środki społecznego...*, s. 53.

¹⁰ M o r r i s e y, *Komentarz do kan. 824...*, s. 448; KPK 1983 nie zawiera definicji pojęć „aprobata” i „zezwolenie”. Zostały one określone w kan. 661 §1 i 2 Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich z dnia 18 października 1990. Treść ich definicji odzwierciedla różnicę wskazaną w cytowanych komentarzach. Kan. 661 §1 wskazanego Kodeksu stanowi: „Zezwolenie (*licentia*) kościelne, wyrażone jedynie słowem «*imprimatur*» oznacza, że dzieło jest wolne od błędów co do wiary katolickiej i obyczajów”. Natomiast kan. 661 §2 stanowi: „Zatwierdzenie (*aprobatio*) zaś udzielone przez kompetentną władzę, wskazuje, że tekst został zaakceptowany przez Kościół albo, że dzieło jest zgodne z autentycznym nauczaniem Kościoła”. Tekst polski kodeksu w: L. A d a m o w i c z, M. D y j a k o w s k a, *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich*, Lublin 2002.

¹¹ H. M u s s i n g h o f f, *Verkündigungsamt: Sociale Kommunikationsmittel*, w: K. L ü d i c k e, *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, Essen 1984 –, 824/2.

¹² J. B a r, *Zmiana przepisów kanonicznych o wydawaniu książek treści religijnej*, PK 19(1976), nr 1-2, s. 95.

Recognicio wymagane jest dla ksiąg liturgicznych. Podmiotem wydającym tę kategorię jest wyłącznie Stolica Apostolska, która w tej materii działa przez Kongregację do Spraw Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. Prawodawca powszechny w kan. 838 §2 odnośnie do tej kategorii ogranicza się jedynie do stwierdzenia, że w kompetencji Stolicy Apostolskiej leży wydawanie ksiąg liturgicznych i potwierdzanie ich przekładu (*recognoscere*) na języki narodowe.

Czwartą kategorią cenzury jest osąd. Komentarze nie definiują treści niniejszego pojęcia. Istnienie różnych kategorii cenzury nie sugeruje bynajmniej, że autor czy nawet przełożony kościelny sam decyduje, jaką z nich warto byłoby wykorzystać dla pisma. Każda z kategorii jest precyzyjnie przyporządkowana rodzajowi recenzowanego pisma. Reguły te zostały ustalone przez prawo powszechne i wpisane do KPK 1983 oraz przypomniane przez Kongregację Nauki Wiary we wskazanej instrukcji¹³.

4. PRZEDMIOT CENZURY

Przedmiot cenzury został unormowany w kan. 823 §1 oraz kan. 825-828. Cenzurze podlegają zatem: Księgi Pisma św.; księgi liturgiczne; modlitewniki do publicznego lub prywatnego użytku; katechizmy oraz inne pisma służące do katechizacji lub ich przekłady; podręczniki z zakresu Pisma św., teologii, prawa kanonicznego, historii Kościoła i innych gałęzi wiedzy religijnej lub moralnej; zbiory dekretów lub aktów, oraz inne: pisma o charakterze podręczników, pisma przywołane przed osąd ordynariusza, a dotyczące wiary lub obyczajów, pisma dystrybuowane w kościołach i kaplicach. Tak ocenione pisma uzyskują bądź kościelne pozwolenie na druk, bądź kościelny zakaz druku. Prawodawca w kan. 829 stanowi, że cenzurze podlega tekst oryginalny, a nie nowe wydania lub przekłady. Reprint nie jest przy tym rozumiany jako wydanie nowe¹⁴. Prawodawca domaga się, by normy dotyczące książek odnosić także do wszelkiego rodzaju pism przeznaczonych do publicznego rozpowszechniania. Bez znaczenia pozostaje fakt czy są one sprzedawane, czy rozprowadzane bezpłatnie.

Ściśle zawężona do publikacji książek licencja lub aprobata nie wydaje się konieczna do innych środków komunikacji społecznej, jak: wideokasety, taś-

¹³ Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja z dnia 30 marca 1992 r..., pkt. 7a, 7b, 8.

¹⁴ C o r i d e n, *Komentarz do kan. 829...*, s. 983.

my magnetofonowe, płyty kompaktowe, strony www itd. Przede wszystkim nie nadmienia się o materiałach powielonych czy biuletynach odnoszących się do grup kwalifikowanych pomimo dyspozycji kan. 824 §2¹⁵. Przedmiotem cenzury nie są ponadto dokumenty prywatne, takie jak zapiski wykładowe czy inne pisma o ograniczonym nakładzie¹⁶. Nie ma także znaczenia ich nakład, ani technika drukarska. Nie podlegają cenzurze przewencyjnej natomiast gazety codzienne i czasopisma¹⁷.

4.1. KSIĘGI PISMA ŚWIĘTEGO

Wydawanie Ksiąg Pisma św. domaga się, w zależności od rodzaju publikacji, uzyskania wcześniejszej aprobaty¹⁸ lub zezwolenia¹⁹. Aprobata muszą uzyskać Księgi Pisma św. wydawane przez katolików; natomiast zezwolenie – Księgi Pisma św. wydawane przez katolików razem z braćmi odłączonymi.

4.1.1. Księgi Pisma św. wydane przez katolików

O uzyskaniu aprobaty prawodawca stanowi w kan. 825 §1: „Księgi Pisma świętego wolno wydawać tylko za aprobatą Stolicy Apostolskiej lub konferencji biskupów. Również do wydania ich tłumaczeń na języki narodowe wymagana jest aprobatą tej samej władzy oraz zaopatrzenie ich w konieczne i wystarczające wyjaśnienia”.

Istnieją dwa równorzędne podmioty kompetentne do wydania niniejszej aprobaty, są nimi: Stolica Apostolska i konferencja biskupów²⁰. §1 omawianego kanonu zbudowany jest z dwóch jednostek zdaniowych. Pierwsze zdanie kanonu stanowi o obowiązku aprobaty w ogólności, a mianowicie w przypadku wydania tekstu w językach oryginalnych (Septuaginty, Wulgaty, w wydaniach źródłowych z aparatem krytycznym), drugie zdanie dotyczy natomiast obowiązku uzyskania aprobaty w przypadku wydań Pisma św. w językach narodowych. Z uwagi na wielką wagę dziedzictwa, jaką stanowi

¹⁵ P. M o n n i, *Komentarz do kan. 824*, w: P. P i n t o, *Commento al Codice di diritto canonico*, Città del Vaticano, 2001, s. 508-509.

¹⁶ M o r r i s e y, *Komentarz do kan. 824...*, s. 449.

¹⁷ C o r i d e n, *Komentarz do kan. 824...*, s. 980.

¹⁸ Por. Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja z dnia 30 marca 1992 r ..., pkt. 7 §1a.

¹⁹ Por. Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja z dnia 30 marca 1992 r ..., pkt. 7 §1b.

²⁰ H. M i s z t a l, *Cenzura uprzednia pism i druków w Kościele Zachodnim*, Lublin 2001, s. 132-133; M o r r i s e y, *Komentarz do kan. 825...*, s. 449.

Pismo św., prawodawca domaga się, by wydania te zostały zaopatrzone w konieczne i wystarczające wyjaśnienia. Stąd prawodawca akcentuje konieczność ich zamieszczenia. Stanowią one integralną część wydania²¹. Obowiązkowi aprobaty nie podlegają naukowe czy duchowe komentarze i monografie do Pisma św.²² W praktyce Kongregacja Doktryny Wiary zastrzegła sobie wydawanie aprobaty do tłumaczeń, które będą używane jako czytania mszalne, w rozumieniu kan. 838 §2²³.

Przedmiotem aprobaty są księgi i ich tłumaczenia na języki nowożytne. Słowo „księgi” należy rozumieć w znaczeniu biblijnym, a nie prawnym. Stąd wyróżnia się 45 ksiąg Starego Testamentu i 27 Nowego Testamentu. Cenzurze podlegają zarówno pojedyncze księgi, jak i cały ich zbiór²⁴.

Według P. Monni przekład Pisma św. w języku potocznym wymaga podwójnego zatwierdzenia, najpierw przez konferencję biskupów, a potem po raz drugi przez Stolicę Apostolską. Wydaje się, że taka interpretacja normy kodeksowej jest jednak niewłaściwa²⁵.

4.1.2. Księgi Pisma św. wydane wraz z braćmi odłączonymi

Obowiązek uzyskania zezwolenia dotyczy natomiast wydań Pisma św. publikowanych wspólnie z braćmi odłączonymi: „Tłumaczenia Pisma świętego, zaopatrzone w odpowiednie wyjaśnienia, katolicy mogą za zezwoleniem konferencji biskupów przygotowywać i wydawać wspólnie z braćmi odłączonymi” (kan. 825 §2).

Konstytucja o Objawieniu Bożym Soboru Watykańskiego II nałożyła na biskupów zadanie zatroszczenia się o wydawanie Pisma św. w języku narodowym, także w przypadku współpracy z braćmi odłączonymi²⁶. Stąd też prawodawca kodeksowy daje katolikom możliwość wydawania Pisma św. w językach narodowych (z koniecznymi i wystarczającymi wyjaśnieniami) we współpracy z braćmi odłączonymi. Z uwagi na to, że ekumeniczne wydanie Pisma św. jest rozprowadzane nie tylko w granicach jednej diecezji, ale wielu, jest rzeczą stosowną, aby właściwym kościelnym autorytetem była

²¹ Tamże.

²² M u s s i n g h o f f, *Verkündigungsamt...*, 825/1.

²³ C o r i d e n, *Komentarz do kan. 825...*, s. 980.

²⁴ M i s z t a l, *Cenzura uprzednia...*, s. 131.

²⁵ M o n n i, *Komentarz do kan. 825...*, s. 509.

²⁶ DV 22, 25, por. F. M o r r i s e y, *Komentarz do kan. 825...*, s. 449.

konferencja biskupów, a nie pojedynczy ordynariusz miejsca. W przypadku wydawania Ksiąg Pisma św. o charakterze ekumenicznym obowiązują dyspozycje opublikowane 1 czerwca 1968 r. przez Sekretariat do Spraw Jedności Chrześcijan: *Guiding Principles for Interconfessional Cooperation in Translating the Bible*, które dotychczas, jak uważa Monni, nie zostały opublikowane w AAS²⁷.

Cenzura tłumaczenia jest szczególnie potrzebna z uwagi na współpracę ze stroną niekatolicką, która nie podlega zwierzchnictwu kościelnemu. Ocena taka pozwala zabezpieczyć wolność od błędu²⁸.

4.2. KSIĘGI LITURGICZNE

Wydanie ksiąg liturgicznych domaga się uzyskania rozpoznania (*recognitio*). Odnośnie do ksiąg liturgicznych §1 kan. 826 odsyła do przepisów kan. 838. Ten stanowi, że porządek liturgiczny należy do kompetencji Stolicy Apostolskiej. Do jej uprawnień należy także wydawanie ksiąg liturgicznych i potwierdzanie ich przekładu na języki narodowe. Wcześniejsze ich tłumaczenia muszą być przygotowane przez konferencje biskupów (kan. 838 §3). Tłumaczenie nie powinno być jednak tylko biernym przekładem tekstu, ale winno zawierać przystosowania do wymogów kulturowych poszczególnych konferencji. Granice tych przystosowań są wyznaczone przez same księgi liturgiczne. Po zatwierdzeniu przekładu przez Stolicę Apostolską księgi wydaje konferencja biskupów. Biskupi powinni zwrócić szczególną uwagę na przekłady tekstów na języki narodowe z uwagi na to, że księgi te mają duże oddziaływanie na mentalność i kulturę religijną wiernych.

Kan. 826 §2 zaznacza, że przy powtórnym i każdym dalszym wydawaniu całości lub części zgodność musi zostać stwierdzona z księgą liturgiczną wcześniej aprobowaną przez konferencję biskupów. Ważne znaczenie dla tej normy odgrywa Dekret Kongregacji Obrzędów z 10 sierpnia 1946 r.²⁹ oraz Dekret z 27 stycznia 1966 r. *Cum Nostra Aetate*³⁰. W świetle tego ostatniego precyzuje się definicję *editio tipica* (wydanie wzorcze). Jest nim mianowicie takie, które zawiera tekst łaciński, opublikowany przez Tipografia

²⁷ M o n n i, *Komentarz do kan. 825...*, s. 509-510; M o r r i s e y, *Komentarz do kan. 825...*, s. 449.

²⁸ M u s s i n g h o f f, *Verkündigungsamt...*, 825/2.

²⁹ AAS 38(1946) 371-372.

³⁰ AAS 58(1966) 169-171; por. M o r r i s e y, *Komentarz do kan. 826...*, s. 449.

Poliglotta Vaticana z licencją ówczesnej Kongregacji do Spraw Świętych i Kultu Bożego. Edycją typiczną jest także i ta, która publikuje wersję popularną księgi liturgicznej, z tekstem łacińskim lub bez niego. Istnieją więc trzy postacie *editio tipica*. Obok edycji typicznej wyróżnia się ponadto *editio iuxta typicam* (wydanie według wzorczego)³¹.

Editio typica i *editio iuxta typicam* muszą zostać zaaprobowane przez konferencje biskupów, a następnie także przez Stolicę Apostolską. Edycje typiczne w języku łacińskim są publikowane przez edytorów, którzy otrzymali od Stolicy Apostolskiej stosowne zezwolenie. Dla każdej edycji żąda się poza tym autoryzacji Kongregacji do Spraw Sakramentów i Kultu Bożego, nadto zawarcia układu z APSA (l'Amministrazione del Patrimonio della Sede Apostolica). Dla edycji lokalnych, poziomu diecezjalnego lub regionalnego, które zawierają typiczny tekst łaciński, wystarcza aprobatą konferencji biskupów. Ordynariusz miejsca publikacji książki jest zobowiązany potwierdzić zgodność edycji popularnej z typiczną. Tenże ordynariusz musi ponadto otrzymać autoryzację przewodniczącego Kongregacji Biskupów w kwestii popularyzacji tekstów i zawrzeć umowę na prawa autorskie z APSA. Jest ona wymagana w odniesieniu do tekstu łacińskiego. Ordynariusz musi także otrzymać zgodę konferencji biskupów odnośnie do tekstu popularnego³².

Właściwy dla ponownego zatwierdzenia jest ordynariusz miejsca wydania. Musi on wydać zatwierdzenie, które według wymogów ma być na piśmie³³.

Szczególną troską należy objąć tłumaczenia formuł sakramentalnych, aby znaczenie słów zamierzonych przez Kościół Powszechny nie zostało zmienione w tłumaczeniu na język krajowy³⁴.

4.3 MODLITEWNIKI

Prawodawca powszechny unormował wydawanie zezwolenia na publikację modlitewników w kan. 826 §3³⁵. Muszą one otrzymać pozwolenie kościelne. Podmiotem kompetentnym do jego wydania jest ordynariusz miejsca.

Należy jednak zwrócić uwagę na to, że modlitewniki mogą zawierać teksty liturgiczne lub ich tłumaczenia. Wskazane teksty, chociaż stanowią część

³¹ M i s z t a l, *Cenzura uprzednia...*, s. 134.

³² M o n n i, *Komentarz do kan. 826...*, s. 510.

³³ M u s s i n g h o f f, *Verkiündigungsamt...*, 826/1.

³⁴ M o r r i s e y, *Komentarz do kan. 826...*, s. 449.

³⁵ Por. Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja z dnia 30 marca 1992 r ..., pkt. 7 §1b.

modlitewników, podlegają unormowaniom kan. 826 § 2. Oznacza to w praktyce, że do ich publikacji należy otrzymać wcześniejszą aprobatę. Szczególną troską pasterską biskupów jest żądanie tego typu wydawnictw do oceny, z racji na to, że wywierają one wielki wpływ na mentalność religijną wiernych i silnie ją kształtują. Taki kościelny akt zezwolenia jest ponadto szczególnie znaczący i z tego powodu, że chroni przed wydawnictwami niewiadomego pochodzenia. Ponadto przy napływie literatury o charakterze medytacyjnym, modlitewnym i refleksyjnym należy szczególnie dbać o to, by odróżnić te publikacje od modlitewników do prywatnego użytku i w konsekwencji odróżnić to, co podlega obowiązkowi oceny, od tego, co jest od niej wolne. Jasne rozróżnienie wyżej wymienionych dwóch różnych grup tekstów jest bardzo cenne, ponieważ modlitewniki zawierające kościelne zezwolenie dają wiernym rękojmię, że nie zawierają niczego, co sprzeciwia się wierze lub dobremu obyczajom Kościoła lub od nich odbiega³⁶. Cenzurze uprzedniej nie podlegają bowiem teksty do medytacji oraz pisma pomagające w rozwoju duchowym³⁷.

4.4. ZBIORY AKT I DOKUMENTÓW

Prawodawca w kan. 828 stanowi o uzyskaniu zezwolenia na ponowne wydanie zbiorów dekretów lub akt, które zostały już wcześniej wydane przez jakąś władzę kościelną³⁸. We wskazanym kanonie nie precyzuje on, kto jest podmiotem takiego zezwolenia. Władzą tą może być Kuria Rzymska, konferencje biskupów, poszczególny biskup, a nawet kapituła kanoników³⁹. Podmiotem kompetentnym do udzielenia pozwolenia w takim przypadku jest autorytet kościelny, który pierwszy wydał określony zbiór. Udzielając zezwolenia na powtórne wydanie, może on postawić pewne warunki. Mogą nimi być np.: poprawienie błędów pierwszego wydania lub uzupełnienie brakujących dokumentów.

Norma tego kanonu broni autentyczności dzieł wznawianych. Zdaniem P. Monni należy dostrzec w tej normie ochronę aspektu ekonomicznego,

³⁶ M u s s i n g h o f f, *Verkündigungsamt...*, 826/2; M o r r i s e y, *Komentarz do kan. 826...*, s. 450.

³⁷ C o r i d e n, *Komentarz do kan. 826...*, s. 981.

³⁸ Por. Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja z dnia 30 marca 1992 r ..., pkt. 7 §1b.

³⁹ C o r i d e n, *Komentarz do kan. 828...*, s. 982.

dotyczącego praw autorskich⁴⁰. Publikując zbiory dekretów lub akt należy uzyskać zgodę tejże władzy oraz zachować warunki, które są przez nią przepisane.

Prawodawca nie ma tu na myśli pojedynczych dokumentów czy akt, ale tylko i wyłącznie ich zbiory. Może chodzić tu np. o zbiory uchwał soboru, synodu, rozstrzygnięcia i akty konferencji biskupów itd.⁴¹ Ustawodawca nie wymaga szczególnej autoryzacji dla edycji o charakterze limitowanym lub częściowym.

Niektóre pozycje drukowane w AAS mogą być powielane bez licencji, o ile się zakłada, że ich reprodukcja pozwala rozpowszechniać znajomość ustaw. Wymogi te dotyczą tekstów obowiązujących. Publikowanie edycji krytycznych dawnych publikacji nie wymaga licencji⁴².

4.5. KATECHIZMY I POMOCE KATECHETYCZNE

Prawodawca powszechny w kan. 827 §2 stanowi, że katechizm i inne pisma służące do katechizacji lub ich przekłady wymagają aprobaty ordynariusza miejsca⁴³. Na równi z katechizmami traktowane są inne pisma odnoszące się do katechezy, jak np.: podręczniki, podręczniki metodyczne i im podobne, ale nie pisma o katechezie lub o nauczaniu religii⁴⁴.

Prawodawca w kan. 775 stanowi o dwóch rodzajach katechizmów i o dwóch podmiotach kompetentnych do ich przygotowania. Chodzi mianowicie o katechizm diecezjalny i katechizm wydany dla terytorium całej konferencji biskupów⁴⁵.

Przygotowanie katechizmu diecezjalnego, w rozumieniu kan. 775 §1, leży w kompetencji biskupa diecezjalnego. Norma ta została potwierdzona przez interpretację autentyczną Kongregacji Nauki Wiary, która orzekła, że w takim przypadku wystarczająca jest aprobata biskupa diecezjalnego lub konferencji biskupów⁴⁶. Prawodawca powszechny nie stanowi jednak o alternatywnej

⁴⁰ M o n n i, *Komentarz do kan. 828...*, s. 512.

⁴¹ M u s s i n g h o f f, *Verkündigungsamt...*, 828/1.

⁴² M o n n i, *Komentarz do kan. 828...*, s. 512.

⁴³ Por. Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja z dnia 30 marca 1992 ..., pkt. 7 §1a.

⁴⁴ C o r i d e n, *Komentarz do kan. 827...*, s. 982.

⁴⁵ M o r r i s e y, *Komentarz do kan. 827...*, s. 450.

⁴⁶ Kongregacja Nauki Wiary, Odpowiedź na wątpliwość przedstawioną przez Konferencję Episkopatu Francji z dnia 7 lipca 1983 r., AAS 75(1984) 45-52, w: *W trosce...*, s. 201; Kongregacja Nauki Wiary, Odpowiedź na wątpliwość przedłożoną przez Kongregację do Spraw Du-

możliwości wydania aprobaty przez konferencję biskupów dla katechizmu wydanego na potrzeby diecezji, co jest rozszerzeniem normy kodeksowej. W takim przypadku nie potrzeba zgody Stolicy Apostolskiej⁴⁷.

Przygotowanie katechizmu obowiązującego na terenie całej konferencji biskupów, w rozumieniu kan. 775 §2, należy do zadania konferencji biskupów za aprobatą Stolicy Apostolskiej, co także potwierdziła Kongregacja Nauki Wiary⁴⁸.

Warto zwrócić uwagę na liczbę mnogą, jaką posługuje się prawodawca w kan. 775. Kanon stanowi mianowicie o katechizmach, przez co należy rozumieć katechizmy różnego rodzaju czyli służące różnym grupom, np. dzieciom, młodzieży, dorosłym, a nawet grupom specjalnym takim, jak np.: niewidomym, żyjącym w niepełnej jedności z Kościołem, cudzoziemcom itd. W grę mogą wchodzić także katechizmy traktujące o różnych działach wiary jak np. o dogmatyce, liturgice, ekumenizmie itd.⁴⁹

Synod Biskupów z 1979 r. przestrzegł przed nielegalnie wydawanymi katechizmami na terenie konferencji biskupów i jednocześnie wezwał do przygotowania katechizmu⁵⁰. W przypadku wprowadzenia w życie katechizmu obowiązującego na terenie konferencji biskupów należy zachować normę kan. 455 §2⁵¹. Prawodawca wymaga w nim uzyskania zgody przynajmniej dwóch trzecich liczby biskupów mających głos stanowczy. Konferencja biskupów, po podjęciu decyzji, musi uzyskać uznanie (*recognitio*) Stolicy Apostolskiej. Odpowiednią Kongregacją jest w tym wypadku Kongregacja do Spraw Duchowieństwa, której pozwolenie rozciąga się na poprawność dogmatyczną

chowieństwa z dnia 7 lipca 1983, Kwestia V, AAS 75(1984) 45-52, w: *W trosce...*, s. 199-200; J. D y d u c h, *Kościelna aprobaty publikacji – aspekt prawny*, PK 36(1993), nr 1-2, s. 63.

⁴⁷ Czy poszczególni biskupi diecezjalni, którzy opowiedzieli się na korzyść katechizmu narodowego, mogą udzielić Imprimatur katechizmom partykularnym, jeśli te są pewne co do treści i jasne w wykładzie? Odp.: Tak., Kongregacja Nauki Wiary, Odpowiedź na wątpliwość przedstawioną przez Kongregację do Spraw Duchowieństwa dotyczącą interpretacji Dekretu *Ecclesiae Pastorum*, Kwestia III, AAS 75(1984) 45-52, w: *W trosce...*, s. 199.

⁴⁸ DCG 119, 134; Kongregacja Nauki Wiary, Odpowiedź na wątpliwości przedłożone przez Kongregację do Spraw Duchowieństwa dotyczące interpretacji Dekretu *Ecclesiae Pastorum* z dnia 7 lipca 1983 r., Kwestia IV, AAS 75(1984) 45-52, w: *W trosce...*, s. 199.

⁴⁹ M u s s i n g h o f f, *Verkündigungsamt...*, 775/2.

⁵⁰ CT 49-50.

⁵¹ Kongregacja Nauki Wiary, Odpowiedź na wątpliwość przedłożoną przez Kongregację do Spraw Duchowieństwa dotyczącą interpretacji Dekretu *Ecclesiae pastorum*, AAS 75(1984) 45-52, w: *W trosce...*, s. 199.

(razem z Kongregacją Doktryny Wiary) i na walor pedagogiczno-dydaktyczny⁵².

Uprawnienie konferencji biskupów nie ogranicza bynajmniej prawa poszczególnych biskupów diecezjalnych do wydania katechizmu na terenie ich diecezji.

4.6. PODRĘCZNIKI DO NAUKI TEOLOGII, HISTORII KOŚCIOŁA, PRAWA KANONICZNEGO I INNYCH GAŁĘZI WIEDZY RELIGIJNEJ LUB MORALNEJ

Prawodawca powszechny w kan. 827 §2 domaga się uprzedniej lub następczej aprobaty dla książek, które mają pełnić rolę podręczników. Katalog dziedzin wiedzy, jakim mają służyć omawiane publikacje, jest otwarty. Prawodawca w szczególności domaga się aprobaty dla podręczników z dziedziny: Pisma św., teologii, prawa kanonicznego i historii Kościoła. Z uzyskania aprobaty nie zwalnia autora rodzaj szkoły, w jakiej miałyby służyć wskazane książki. Prawodawca w omawianym kanonie stanowi bowiem o szkołach podstawowych, średnich i wyższych. Cenzurze podlegają podręczniki, a nie teksty pomocnicze⁵³.

4.7. INNE PISMA

4.7.1. Pisma o charakterze podręczników

Prawodawca w kan. 827 §3 zachęca, aby zostały poddane cenzurze książki zawierające treści określone w kan. 827 §2, tj. dotyczące Pisma św., teologii, prawa kanonicznego, historii Kościoła i innych gałęzi wiedzy religijnej lub moralnej (nie będące jednak podręcznikami), a także pisma o treści szczególnie dotyczącej religii lub dobrych obyczajów. Ordynariusz miejsca, jako podmiot kompetentny, winien wydać na ich temat swój osąd (*iudicium*)⁵⁴. Prawodawca nie stanowi zatem o udzieleniu aprobaty czy zezwolenia. Taka ocena może mieć istotne znaczenie, także wtedy, gdy autor chce podnieść wiarygodność swojego dzieła i dać większą gwarancję wiarygodności czytelnikom⁵⁵.

⁵² M u s s i n g h o f f, *Verkündigungsamt...*, 775/2.

⁵³ C o r i d e n, *Komentarz do kan. 827...*, s. 982.

⁵⁴ M o r r i s e y, *Komentarz do kan. 827...*, s. 450.

⁵⁵ C o r i d e n, *Komentarz do kan. 827...*, s. 982.

4.7.2. Pisma przywołane przed osąd ordynariusza

Przedmiotem cenzury są także wszelkie inne pisma (por. kan. 823 §1), wydane przez wiernych, a dotyczące wiary lub obyczajów. Wierni muszą przedłożyć je ocenie pasterzy, ilekroć ci tego zażądają⁵⁶. Treść żądanych pism nie musi dotyczyć wprost zagadnień wiary lub obyczajów. Wystarczy już choćby związek pośredni.

4.7.3. Pisma dystrybuowane w kościołach i kaplicach

Kan. 827 §4 zawiera ostry zakaz, mianowicie nie wolno w kościołach lub kaplicach wystawiać, sprzedawać lub nawet rozdawać książek czy też innych pism traktujących o sprawach religii lub obyczajów, jeśli nie uzyskały one zezwolenia lub aprobaty kompetentnej władzy kościelnej⁵⁷. Dystrybucja książek lub innych pism w kościele czy kaplicy wiąże się w mentalności wiernych ze szczególną gwarancją, że treść dostępnych publikacji cieszy się kościelnym autorytetem, a nawet jest przez Kościół preferowana. Publikacje takie mają wpływ na życie wiary i zachowanie wiernych. Dlatego zakaz rozpowszechniania w kościołach i kaplicach pism nieocenzurowanych służy ochronie wiary⁵⁸. Stąd zadaniem biskupów jest zapobieganie, aby pisma, które nie uzyskały stosownego zezwolenia czy aprobaty, nie były sprzedawane lub wystawiane na widok publiczny⁵⁹.

5. PROCEDURA CENZURY

Na podstawie norm o procedurze cenzury można wyodrębnić cztery elementy formalne: sposób wyodrębnienia cenzorów; kryteria, jakimi winni się oni kierować dokonując swojej oceny; sposób przedstawienia opinii; ostateczny osąd ordynariusza⁶⁰.

⁵⁶ J. D y d u c h, *Kościelna aprobata publikacji – aspekt prawny*, PK 36(1993), nr 1-2, s. 59.

⁵⁷ C o r i d e n, *Komentarz do kan. 827...*, s. 982.

⁵⁸ M u s s i n g h o f f, *Verkündigungsamt...*, 827/5; D y d u c h, *Kościelna aprobata...*, s. 64; M o r r i s e y, *Komentarz do kan. 827...*, s. 451.

⁵⁹ Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja z dnia 30 marca 1992 r ...*, pkt. 15 §3.

⁶⁰ C o r i d e n, *Komentarz do kan. 830...*, s. 983.

5.1. SPOSÓB USTANOWIENIA CENZORÓW

Celem ocenzurowania pisma ordynariusz miejsca ma prawo, i jest w nim wolny, wybrać odpowiednie osoby i zastosować środki, które są mu pomocne w jego rozstrzygnięciu. Prawo kanoniczne w tej dziedzinie ofiaruje ordynariuszom miejsca trzy możliwości⁶¹.

W pierwszej z nich ordynariusz może sam ocenzurować pismo albo powierzyć to zadanie osobie, którą zatwierdzi. Pozostałe dwie leżą w kompetencji konferencji biskupów. Może ona sporządzić listę cenzorów, pozostających do dyspozycji kurii diecezjalnych albo ukonstytuować komisję dla konsultacji z ordynariuszami miejsca. Cenzorzy utworzeni przy konferencji biskupów byłiby szczególnie cenni dla ordynariuszy miejsca małych diecezji, gdzie jest niewielu lub nie ma w ogóle fachowo wykształconych osób. Komisja cenzorów jest natomiast przydatna zwłaszcza przy ocenach dzieł kompleksowych, w których spotykają się różne szkoły teologiczne i połączone teologicznie dyscypliny. Taka współpraca zapewnia zharmonizowanie różnych kierunków i szkół⁶². P. Monni zauważa ponadto w możliwości powołania komisji cenzorów zaoferowanej przez kan. 830 motyw psychologiczny. Polega on na tym, że ordynariusz miejsca może odesłać do niej cenzurowaną książkę, by tak zadysponować jeszcze jednym krokiem w celu konsultacji przed wydaniem licencji czy aprobaty⁶³.

5.2. KRYTERIA PRACY CENZORA

Prawodawca w kan. 830 §2 wskazuje na dwa kryteria, jakimi winien kierować się cenzor w swojej pracy. Kryterium pozytywne to przyjęcie nauki Kościoła o wierze i obyczajach przedstawionej przez Urząd Nauczycielski. Ocena wydana przez cenzora powinna zawierać tylko informację czy pismo uchybia nauce Kościoła (albo czy ją wręcz fałszuje), czy też poprawnie i stosownie przedkłada i rozwija⁶⁴. Obowiązek cenzury nie polega na tym, by twierdzić, że książka zawiera błędy, lecz na tym, by wykazać, że nie jest szkodliwa dla wiary i moralności wierzących⁶⁵. Cenzor winien rozróżnić

⁶¹ Tamże.

⁶² M u s s i n g h o f f, *Verkündigungsamt...*, 830/2.

⁶³ M o n n i, *Komentarz do kan. 830...*, s. 513.

⁶⁴ M u s s i n g h o f f, *Verkündigungsamt...*, 830/2.

⁶⁵ M o n n i, *Komentarz do kan. 830...*, s. 513.

myśli objawione, powszechnie akceptowane i wolne spostrzeżenia. Musi zatem uwzględnić hierarchię prawd. Cenzor winien mieć na uwadze, że autor recenzowanej książki ma prawo do wyrażenia własnych myśli, przy wyraźnym zaznaczeniu, że pochodzą one od niego. Kryterium negatywne polega na odrzuceniu wszelkiego względu na osobę. Nie musi on być wyłącznie negatywny, może polegać także na bardzo pozytywnym odczuciu osoby autora. Jeden i drugi взгляд musi zostać odrzucony⁶⁶.

Cenzorzy mogą inspirować się w swojej pracy *Nova agendi ratio in doctrinarum examine* opublikowaną przez Kongregację do Spraw Doktryny Wiary 15 stycznia 1971 r.⁶⁷

Pośród cech, jakimi powinni odznaczać się cenzorzy, prawodawca wymienia: odpowiednią wiedzę, zdrową naukę i roztropność. Cenzorem może być zarówno osoba duchowna, jak i świecka⁶⁸.

Odpowiednia wiedza jest potrzebna, aby uchwycić fachowo poruszaną materię. Zdrowa nauka służy temu, aby ocenić adekwatność każdej wypowiedzi, zgodnie z wiarą i dobrymi obyczajami Kościoła. Roztropność z kolei jest potrzebna po to, aby rozróżnić dozwolone poszukiwania myśli od świadomych czy też nieświadomych uchybień przeciwko nauczaniu Kościoła. Celem cenzury jest skłonienie się bądź ku zaleceniu, tolerowaniu, bądź ku odrzuceniu cenzurowanego pisma⁶⁹.

5.3. PRZEDSTAWIENIE OPINII ORDYNARIUSZOWI

Cenzor – według kan. 830 §3 – przedkłada swą opinię na piśmie ordynariuszowi, dołączając datę i podpisując się. Opinia winna zawierać argumenty, na których się opiera, zwłaszcza, jeśli jest ona negatywna. Ocena pozytywna jest wyrażana przez *nihil obstat* i oznacza, że nie ma niczego, co sprzeciwiałoby się publikacji⁷⁰.

⁶⁶ C o r i d e n, *Komentarz do kan. 830...*, s. 983.

⁶⁷ AAS 63(1971) 234-236.

⁶⁸ C o r i d e n, *Komentarz do kan. 830...*, s. 983.

⁶⁹ M u s s i n g h o f f, *Verkündigungsamt...*, 830/2.

⁷⁰ C o r r i d e n, *Komentarz do kan. 830...*, s. 984.

5.4. OSĄD ORDYNARIUSZA

Ostateczne zdanie na temat publikacji należy do ordynariusza miejsca. Jest on zobowiązany kierować się swoim roztropnym sądem. Ocena przedłożona przez cenzora jest dla niego tylko argumentem pomocniczym. Tenże roztropny sąd nie oznacza jednak samowoli ordynariusza miejsca. Udziela on pozwolenia na mocy swojego urzędu; wydaje je kierując się nie tylko poprawnością wiary, ale także pastoralną odpowiedzialnością, dobrem wspólnym Kościoła, dobrem autora i granicami tolerancji⁷¹. Ordynariusz może zatem udzielić pozwolenia na druk, idąc za pozytywną opinią cenzora. Może także postąpić inaczej, tzn. wydać pozwolenie, mimo oceny negatywnej lub odmówić, mimo pozytywnej⁷². Wydaje się jednak, że jeśli opinia cenzora jest pozytywna, to tylko poważne racje mogłyby skłonić ordynariusza do odmowy udzielenia aprobaty⁷³.

W przypadku, gdyby ordynariusz miejsca nie udzielił pozwolenia, jest prawnie zobowiązany przedstawić autorowi dzieła podstawy, dla których oddał pozwolenie. Prawodawca kodeksowy nie zajmuje stanowiska w przypadku pośrednim. Nie normuje mianowicie sytuacji, w której ordynariusz oddał pismo, aby autor poprawił fragmenty niezrozumiałe albo wyjaśnił wątpliwości, by w konsekwencji pismo uzyskało pozwolenie. Wydaje się, że takie rozwiązanie jest także możliwe⁷⁴.

Jeśli ordynariusz udziela pozwolenia na druk, to zamieszcza słowo *imprimatur*, przez które wyraża się zgoda na wydanie pisma⁷⁵. Dołącza swoje nazwisko, datę i miejsce udzielonego zezwolenia. Zezwolenie winno być zamieszczone w publikowanym piśmie, aby czytelnik mógł stwierdzić fakt dokonanej cenzury. Powyższy obowiązek wprowadziła Papieska Rada do Spraw Interpretacji Tekstów Prawnych przez autentyczną interpretację kan. 830 §3 z dnia 29 kwietnia 1987⁷⁶. W jej rozumieniu nie wystarcza sama formuła „za zezwoleniem władzy kościelnej”⁷⁷.

⁷¹ M u s s i n g h o f f, *Verkündigungsamt...*, 830/2-3.

⁷² C o r i d e n, *Komentarz do kan. 830...*, s. 984.

⁷³ D y d u c h, *Kościelna aprobata...*, s. 65.

⁷⁴ M u s s i n g h o f f, *Verkündigungsamt...*, 830/3.

⁷⁵ C o r i d e n, *Komentarz do kan. 830...*, s. 984.

⁷⁶ AAS 79(1987) 1249, tekst polski za: J. K r u k o w s k i, *Autentyczna interpretacja kanonów KPK. Teksty i komentarze (1987-1989)*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich” 15(2002), s. 31.

⁷⁷ Por. autentyczna interpretacja kan. 830 §3, AAS 79(1987) 1249, cyt. za.: Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja z dnia 30 marca 1992 r. ..., pkt. 12 §4.

Do zezwolenia może być dołączony warunek dotyczący np. sposobu publikacji czy też języka. Jest on szczególnie istotny w przypadku, gdyby pismo zawierało problemy znane tylko specjalistom lub dotyczyło określonych środowisk i mogłoby wywołać zgorszenie⁷⁸. Warunek może stanowić także o tym, że pismo powinno ukazać się raczej w periodyku naukowym, niż popularnym lub winno być tylko w użytku szkół. Pozwolenie uwarunkowane jest jednak często niekorzystne i problematyczne⁷⁹.

Gdyby ordynariusz odmówił udzielenia zezwolenia, autor może zwrócić się o nie do innego właściwego ordynariusza, ale musi zaznaczyć, że pierwszy odmówił. Drugi nie powinien udzielać zezwolenia bez rozważenia racji, dla których odmówił pierwszy (kan. 65). Ostatecznie, poza tym przysługuje autorowi prawo złożenia rekursu do Kongregacji do Spraw Doktryny Wiary⁸⁰.

WNIOSKI

W niniejszym artykule zostały zanalizowane kompetencje biskupów w dziedzinie cenzury prewencyjnej pism. Kongregacja Doktryny Wiary wydała 30 marca 1992 r. Instrukcję o pewnych aspektach używania społecznych środków przekazu dla szerzenia nauki o wierze, przypominając tym samym normy kodeksowe.

Podmiotami cenzury są pasterze Kościoła czyli biskupi (biskup rzymski, konferencje biskupów i poszczególni biskupi). Oprócz nich normy kodeksowe wyliczają także ordynariuszy miejsca i ordynariuszy. Prawodawca kodeksowy stanowi o czterech kategoriach cenzury. Pismo, by mogło zostać wydane, wymaga uzyskania aprobaty, zezwolenia (licencji), rozpoznania (*recognitio*) albo osądu (*iudicium*). Omawiane pisma wymagają określonej kategorii cenzury. Aprobaty wymaga się zatem dla: ksiąg Pisma św. wydawanych przez katolików, katechizmów i pomocy katechetycznych, podręczników do nauki teologii, historii Kościoła, prawa kanonicznego i innych gałęzi wiedzy religijnej lub moralnej, niektórych z pism dystrybuowanych w kościołach lub kaplicach. Zezwolenie wymagane jest natomiast dla: ksiąg Pisma św. wydawanych wraz z braćmi odłączonymi, modlitewników, zbiorów akt i dokumentów; niektórych pism dystrybuowanych w kościołach lub kaplicach. Roz-

⁷⁸ Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja z dnia 30 marca 1992 r ..., pkt. 8 §4.

⁷⁹ C o r i d e n, *Komentarz do kan. 830...*, s. 984.

⁸⁰ PB 48; C o r i d e n, *Komentarz do kan. 830...*, s. 984.

poznania wymaga się dla ksiąg liturgicznych. Prawodawca zaleca, aby osądowi zostały poddane: pisma nie będące podręcznikami, a dotyczące Pisma św., teologii, prawa kanonicznego, historii Kościoła i innych gałęzi wiedzy religijnej lub moralnej, pisma o treści szczególnie dotyczącej religii lub obyczajów, wszelkie inne pisma przywołane przez pasterzy, a dotyczące wiary i obyczajów.

Ordynariusz w celu ocenzurowania pisma, jeśli nie czyni tego sam, może wykorzystać trzy możliwości. Pierwsza z nich polega na tym, że może własną powagą powołać cenzora. Pozostałe dwie leżą w kompetencjach konferencji biskupów. Została ona uprawniona do przygotowania listy cenzorów pozostających do dyspozycji kurii diecezjalnych albo do utworzenia komisji cenzorów dla konsultacji z ordynariuszami miejsca. Ostateczna decyzja o dopuszczeniu do druku należy do ordynariusza. Opinia cenzora ma dla niego tylko wartość głosu doradczego. Może on dopuścić pismo do druku, idąc za pozytywną opinią cenzora, dopuścić mimo negatywnej opinii, albo mimo pozytywnej nie dopuścić. Zgoda na druk musi zostać wydana na piśmie i zawierać miejsce wydania, nazwisko ordynariusza i datę. Zgoda wyraża się poprzez umieszczone słowo *imprimatur*.

BISHOPS' COMPETENCIES IN THE SPHERE OF CENSORSHIP

S u m m a r y

The freedom of word seems to be very important value in the contemporary world. It is guaranteed in the constitutions of the democratic societies. The topic of the article shows in the first place that censorship is still present in the Catholic Church, in the second place that the bishops are its subjects. The meaning of church censorship has to be understood in the right way. It does not mean the prohibition of dissemination of word. It is like the tool given by the authorities of the Church itself for the faithful. It makes them sure that read book contains texts according to the teaching of the Church. If the book does not receive the prior „*imprimatur*” it means that it contains only private opinions. This is why the canons of the Code of Canon Law are concerned only with the prior censorship of official or semi-official publications i.e. biblical and liturgical texts, prayer books, catechisms, religious textbooks and literature distributed in churches. The author shows the categories of writings which need prior censorship and the rules of grant it.

Słowa kluczowe: cenzura, cenzor, aprobata, zezwolenie, *imprimatur*, *nihil obstat*.

Key words: censorship, censor, approval, permission, *imprimatur*, *nihil obstat*.